

**Спеціалізованій вченій раді Д 61.051.07
Державного вищого навчального закладу
Ужгородського національного університету
(88000, м. Ужгород, пл. Народна, 3, каб. 21)**

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора

Жаровської Ірини Мирославівни

на дисертаційну роботу Берч Вероніки Вікторівни на тему:

**«Інститут безпосередньої участі народу у реалізації судової влади:
конституційно-правове дослідження», подану на здобуття наукового ступеня
доктора юридичних наук зі спеціальності
12.00.02 – конституційне право; муніципальне право**

Актуальність теми дисертаційної роботи обумовлена необхідністю комплексного осмислення інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади в Україні, який, попри конституційне закріплення, досі залишається недостатньо розвиненим у практичній площині. Конституція України 1996 року закріпила принцип народного суверенітету та заклала основу для різних форм участі громадян у здійсненні державної влади, зокрема, через суд присяжних. Проте, практична реалізація цього інституту, як і ідеї запровадження інституту мирових суддів, досі не отримала належного розвитку.

В умовах демократичних перетворень особливої уваги набуває питання ефективного функціонування суду присяжних як важливого елемента взаємодії громадянського суспільства та державної влади. Одночасно, ідея створення інституту мирових суддів залишається на рівні концепції, не маючи чіткої нормативної бази та належних законодавчих ініціатив.

Відсутність комплексних наукових досліджень, присвячених інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади, зумовлює необхідність розробки теоретично обґрунтованої моделі, яка б сприяла вдосконаленню української судової системи.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

В межах чітко поставлених задач, В.В. Берч вдало сформулювала об'єкт і предмет дослідження. Так, об'єктом дисертаційного дослідження автор визначає

суспільні відносини, пов'язані з реалізацією конституційних основ народовладдя, принципу народного суверенітету, а предметом дослідження – конституційно-правові аспекти інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади (с. 38 дисертації).

Застосування комплексного підходу дозволило дисертантці чітко сформулювати завдання дослідження та успішно реалізувати їх відповідно до структури та логіки дисертаційної роботи. Авторка змогла дійти глибоких і системних висновків, що стали основою для обґрунтування низки нових положень, котрі мають важливе значення як для розвитку конституційної теорії, так і для вдосконалення практики її застосування, що підкреслює наукову цінність і практичну значущість отриманих результатів.

Авторка демонструє високий рівень підготовки у роботі з науковими джерелами, зокрема, в аспектах їх систематизації, порівняння та виокремлення ключових ідей і концепцій, представлених у роботах інших дослідників. Ґрунтовне знання наукового доробку попередників сприяло правильному визначенню пріоритетних напрямів дослідницької діяльності, що в свою чергу забезпечило точність, аргументованість і достовірність висновків, отриманих у межах дослідження. У процесі дослідження був фундаментально та ґрунтовно проаналізований значний обсяг матеріалу, міжнародні звіти, статистичні дані як міжнародного, так і національного рівня, конституційні та інші нормативно-правові акти зарубіжних держав, здійснено широкий огляд наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених у сфері конституційного права та правосуддя (загалом 903 найменування).

У своєму дослідженні В.В. Берч спирається на вивірену теоретико-методологічну та методичну базу, котра охоплює такі компоненти: наукові підходи, принципи наукового пізнання, а також методи наукового пізнання у вигляді трьохвимірної структури, котру складають філософські, загальнонаукові та спеціально-юридичні методи. Узгоджене застосування зазначених методологічних інструментів у сукупності сприяло отриманню об'єктивних наукових результатів, а також забезпечило обґрунтованість і достовірність сформульованих авторкою висновків і пропозицій.

Методологічний інструментарій дослідження слугує не лише засобом для досягнення поставлених наукових завдань, але і підкреслює унікальність та незалежність проведеного В.В. Берч аналізу. Використання авторського підходу у виборі методів і наукових підходів дослідження демонструє оригінальність поглядів авторки, її здатність творчо переосмислювати існуючі наукові концепції та формувати власне бачення розглянутих проблем. Вдало обрана методологічна база підтверджує самостійність дослідницької роботи, оскільки дозволила розкрити нові аспекти теми, які раніше не отримали належної уваги.

Структура дисертаційної роботи логічно узгоджується з поставленою метою і завданнями дослідження, що забезпечує цілісність та послідовність викладу матеріалу. Аналізуючи зміст дисертації, можна зробити висновок, що отримані наукові результати є добре обґрунтованими та належним чином аргументованими, що свідчить про їх високу наукову цінність. Крім того, наукова новизна представлених висновків має переконливу доказову базу, що підтверджує її достовірність та значущість у контексті вирішення досліджуваних проблем.

Наукова новизна одержаних результатів. Аналізуючи основні здобутки проведеного дисертаційного дослідження у галузі конституційного права, доцільно виокремити ключові результати, які характеризуються значною науковою новизною та становлять вагомий внесок у розвиток цієї правової сфери.

В дисертаційній роботі вперше у вітчизняній конституційно-правовій науці на основі вітчизняних та іноземних наукових досліджень, законодавства України та зарубіжних держав і практики його реалізації здійснено системний та комплексний аналіз інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади, що дало змогу сформулювати цілісну науково-обґрунтовану концепцію цього інституту, а також розробити нові теоретико-прикладні положення та висновки, спрямовані на його розвиток та вдосконалення в Україні.

Особистим внеском дисертанта серед іншого є представлення авторської класифікації сучасних конституційних моделей безпосередньої участі народу у реалізації судової влади, розробка ключових елементів програми попередньої

підготовки присяжних, формулювання пропозицій щодо впровадження інституту мирових суддів для України.

Проаналізовано особливості розвитку інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади у зарубіжних державах та виокремлено такі періоди: 1) античний період (VI ст. до н.е. – V ст. н.е.); 2) середньовіччя (V ст. – XV ст.); 3) ранньомодерний період (кін. XV ст. – XVIII ст.); 4) революційний період (кінець XVIII ст.); 5) період конституційних трансформацій та подальшого розвитку народної участі у здійсненні правосуддя (XIX–XX ст.); 6) сучасний період еволюції безпосередньої участі народу у реалізації судової влади (з поч. XXI ст. до сьогодні).

Досліджено еволюцію становлення та розвитку безпосередньої участі народу у реалізації судової влади в Україні через виокремлення наступних етапів: 1) додержавний період (до створення державних утворень слов'янами у IX ст.); 2) часи Київської Русі (IX - XIII століття); 3) період литовсько-польського панування (XIV - I пол. XVII ст.); 4) епоха козаччини (з середини XVI по кінець XVIII століття); 5) період перебування українських земель у складі Російської та Австро-Угорської імперій (з кінця XVIII до початку XX століття); 6) період радянсько-української війни (1917-1919 р.р.); 7) період радянської окупації України (1919-1991 р.р.); 8) сучасний період (з 1991 р. – до сьогодні).

Дисертанткою визначено, конституційно-правовий статус присяжного охоплює такі структурно-рівневі компоненти: 1) загальний статус (регламентований у Конституції та є ідентичним для усіх громадян), 2) спеціальний статус (визначає особливе правове становище громадянина, який бере участь у здійсненні правосуддя в суді присяжних); 3) галузевий статус (характеризує правове становище учасників правовідносин в окремих сферах діяльності, формується на основі норм тієї чи іншої галузі права та визначає особливі права, обов'язки та відповідальність, які стосуються конкретної сфери суспільних відносин; в Україні присяжні мають галузевий статус, який визначається їхньою участю в кримінальних і цивільних справах, вони не лише беруть участь у встановленні фактичних обставин справи, але й разом із професійними суддями приймають рішення щодо питань права); 4)

індивідуальний статус (відображає особисті характеристики присяжного, зокрема, життєвий досвід, професійну діяльність, соціально-економічне становище та особисті переконання, може змінюватися з плином часу та є визначальним аспектом участі громадян у складі суду присяжних, оскільки суттєво впливає на їхню роль у судовому процесі).

Заслуговує на увагу пропозиція здобувачки щодо необхідності впровадження на нормативному та організаційному рівнях додаткових механізмів захисту конфіденційності присяжних, що сприятиме збереженню їхньої незалежності та довіри суспільства до інституту суду присяжних. У цьому контексті запропоновано такі механізми: 1) анонімність присяжних у судових процесах через використання номерів чи кодів замість імен присяжних у судових документах і під час публічних слухань; 2) запровадження суворих правил щодо доступу до даних про особу присяжного; 3) розробка чітких процедур щодо зберігання, обробки та захисту персональних даних присяжних із дотриманням законодавства про захист інформації; 4) заборона розголошення інформації про присяжних після завершення справи; 5) встановлення посиленої відповідальності за втручання в роботу присяжних, спроби їх залякування або розголошення конфіденційної інформації про них; 6) заборона медіа на публікацію інформації, яка може прямо чи опосередковано вказати на особу присяжного, навіть після завершення судового процесу тощо (С. 416).

Як слушно зауважує В.В. Берч, місцеві бюджети в Україні мають різну наповнюваність залежно від рівня економічного розвитку територіальних громад. Основним джерелом фінансування мирових суддів повинні бути місцеві бюджети відповідних територіальних громад. Витрати на функціонування інституту мирових суддів необхідно передбачити у щорічних бюджетах громад, включаючи видатки на утримання приміщень, канцелярське забезпечення тощо. Поряд із цим, державна підтримка має стати механізмом компенсації для громад із низькою фінансовою спроможністю. Субвенції з державного бюджету можуть бути надані: у разі недостатчі коштів для забезпечення мінімальних стандартів утримання мирових суддів; для одноразових витрат, зокрема, впровадження нових мирових судів, закупівлі обладнання або організації виборів. Для надання субвенцій слід

розробити чіткі критерії оцінки фінансової спроможності територіальних громад. Також слід передбачити законодавчі вимоги щодо звітності громад за використання коштів, спрямованих на фінансування мирових судів та запровадити систему моніторингу з боку незалежних інституцій.

Дисертанткою запропоновано варіанти вирішення питання щодо проведення виборів мирових суддів у поточних умовах воєнного стану в Україні, коли проведення виборів відповідно до положень Конституції України заборонено, зокрема: 1) тимчасове призначення з наступним переобранням – встановити тимчасовий порядок, за яким мирові судді призначаються на певний період (наприклад, до завершення воєнного стану); після відновлення можливості проведення виборів такі судді могли б пройти процедуру обрання та підтвердити свій мандат у громаді; 2) призначення на місцевому рівні з громадським обговоренням – «умовно виборний» механізм, котрий передбачатиме призначення мирових суддів відповідними місцевими радами, але з попереднім громадським обговоренням на загальних зборах громадян, або шляхом внесення ініціативи на розгляд ради; звичайно, таке рішення теж буде тимчасовим, однак, дозволить врахувати позицію громади, хоча й без офіційного голосування на виборах; 3) післявоєнний план і підготовка до виборів – шляхом розробки та законодавчого закріплення чітких критеріїв для проведення перших виборів мирових суддів одразу після скасування воєнного стану, що дозволить провести попередню підготовку, забезпечити інформування громадян та кандидатів та сприятиме швидкому проведенню виборів, щойно це стане можливим.

Перелік результатів, викладений вище, не є вичерпним, оскільки обсяг наукових положень і здобутків, досягнутих у межах роботи, значно перевищує наведені приклади. У цілому сформульовані у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації відзначаються високим рівнем наукової новизни, відповідністю поставленим завданням, фундаментальністю та повнотою наукового обґрунтування. Авторка ретельно підійшла до формулювання елементів наукової новизни, які відображають як теоретичну, так і практичну значущість дослідження. Особливу увагу приділено коректному формулюванню

кваліфікаційних ознак наукової новизни, що дозволяє точно ідентифікувати вклад Вероніки Вікторівни у розвиток науки конституційного права.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання. Результати дисертаційного дослідження вирізняються значною теоретичною та практичною цінністю. У теоретичному аспекті вони поглиблюють наукове розуміння предмета дослідження, розвивають існуючі концепції та пропонують нові підходи до аналізу проблематики безпосередньої участі народу у реалізації судової влади. У практичному вимірі отримані результати мають потенціал для вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення ефективності правозастосовної діяльності тощо. Сформульовані в дисертації висновки, пропозиції і рекомендації можуть бути використаними у:

- *науково-дослідній роботі* – для подальшого аналізу інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади, поглиблення знань про його історичні витоки, понятійно-категоріальний апарат, характерні особливості, моделі такої участі, перспективні напрямки модернізації цього інституту, а також для розширення наукових поглядів про демократію, народовладдя, феномен народного суверенітету, транспарентність судової влади;

- *нормопроектній та правотворчій діяльності* – для вдосконалення законодавства з питань функціонування суду присяжних, а також з метою впровадження інституту мирових суддів в Україні;

- *правозастосуванні* – задля вдосконалення механізмів громадського контролю за діяльністю судової влади, укріплення демократичних основ судової влади в Україні, забезпечення розвитку судової системи, орієнтованої на захист прав людини, справедливості і підзвітності державної влади перед народом (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Верховного Суду від 23.09.2024 р.);

- *освітньому процесі* – при розробці програм, робочих планів, навчально-методичних матеріалів, конспектів лекцій, словників, довідників, підручників та посібників з конституційного права України, конституційного права зарубіжних держав, порівняльного конституційного права; під час викладання дисциплін: «Конституційне право України», «Конституційне право зарубіжних країн»,

«Права людини», «Конституційно-правові засади участі народу у реалізації судової влади»; для вдосконалення основ суддівської освіти в аспекті юридичних та когнітивно-поведінкових особливостей взаємодії із присяжними у рамках судового процесу (Акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Національної школи суддів України від 16.09.2024 р.; Акт впровадження основних положень та результатів дисертаційного дослідження у навчальний процес ДВНЗ «Ужгородський національний університет» від 02.10.2024 р.);

- правопросвітницькій роботі – у рамках забезпечення правового просвітництва населення з метою підвищення рівня його правової культури, а також формування правової обізнаності з питань народної участі у реалізації судової влади.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Дисертаційне дослідження демонструє високий рівень наукової майстерності, що підтверджується не лише ґрунтовністю виконаної роботи, але і масштабністю її наукового висвітлення. Основні положення та висновки дисертації відображено у 110 наукових публікаціях, серед яких 34 наукові статті (28 з яких опубліковано в наукових фахових виданнях України, 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави, 5 статей у виданнях, що включені до наукометричних баз даних Scopus / Web of Science), та 76 тезах наукових доповідей і повідомлень, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях та міжнародних правових школах. На наш погляд, зазначене є вагомим показником продуктивності та активності Вероніки Вікторівни в академічному середовищі та свідчить про широту наукових інтересів авторки та її активну участь у професійних дискусіях. Такий обсяг і якість публікаційного доробку не лише підтверджують наукову новизну та актуальність отриманих результатів, але і підкреслюють вагомий внесок авторки у розвиток науки конституційного права.

Наукові положення, сформульовані дисертанткою, представлені в дисертації у повному обсязі, достатньому для детального ознайомлення із результатами дослідження. Опубліковані наукові праці та автореферат дисертації

точно відображають основний зміст виконаної роботи, забезпечують доступність і зрозумілість її ключових положень.

Оцінка змісту та завершеності дисертації. У вступній частині дисертаційного дослідження обґрунтовано актуальність теми, встановлено зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, розкрито наукову новизну, практичне значення одержаних результатів дослідження.

У *Розділі 1 «Концептуальні основи дослідження безпосередньої участі народу у реалізації судової влади»*, що складається з трьох підрозділів, висвітлено методологію дослідження та здійснено огляд джерельної бази; визначено понятійно-категоріальний апарат у сфері безпосередньої участі народу у реалізації судової влади; досліджено феномен демократії як першооснову формування керівних начал безпосередньої участі народу у реалізації судової влади.

У *Розділі 2 «Історіографічна матриця як інструмент визначення конституційних тенденцій безпосередньої участі народу у реалізації судової влади: зарубіжний досвід та Україна»* запропоновано періодизацію становлення та розвитку конституційно-правового регулювання інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади у зарубіжних державах та Україні; досліджено сучасний стан судової системи України та його вплив на розвиток безпосередньої участі народу у реалізації судової влади у світлі адаптації до міжнародних стандартів.

У *Розділі 3 «Компаративний аналіз сучасних конституційних моделей безпосередньої участі народу у реалізації судової влади»*, що складається із чотирьох підрозділів, запропоновано авторську класифікацію таких моделей, визначено їх особливості та специфіку конституційно-правового регулювання у зарубіжних державах.

У *Розділі 4 «Праксеологічні засади удосконалення безпосередньої участі народу у реалізації судової влади в Україні»*, що складається із трьох підрозділів, розкрито юридичні та культурно-ідеологічні механізми модернізації суду

присяжних у контексті реформування правосуддя в Україні, а також визначено перспективи впровадження інституту мирових суддів.

У результаті здійсненого наукового дослідження Берч В.В. було ідентифіковано комплекс теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із предметом дослідження. На основі проведеного аналізу сформульовано відповідні висновки та розроблено пропозиції, спрямовані на розв'язання цих проблем. Основні здобутки дослідження, які відображають його квінтесенцію, узагальнені у висновках дисертації, котрі є підсумковим результатом системного підходу, що забезпечує як наукову новизну, так і практичну цінність роботи.

Дисертаційне дослідження виконане авторкою самостійно, представлені авторські пропозиції та ідеї, які сформульовані на основі особистих досліджень здобувачки. У дисертації та публікаціях у яких викладені основні наукові положення, висновки і результати дослідження Берч В.В., порушень правил академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Разом із тим, як і при дослідженні будь-якої складної проблематики, у цій дисертаційній роботі представлені дискусійні положення, які можуть слугувати основою для наукових обговорень:

1. Одним із зауважень до дисертаційної роботи є відсутність застосування синергетичного методу дослідження, який є актуальним у контексті сучасних глобалізаційних процесів. Використання цього методу могло б забезпечити більш глибоке осмислення взаємозв'язків між міжнародними стандартами, національним законодавством та їх впливом на інститут безпосередньої участі народу у реалізації судової влади, а також врахувати динамічний характер розвитку правових явищ у глобалізованому світі та сприяти створенню більш комплексної методологічної основи дослідження.

2. У контексті дослідження інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади варто було б приділити увагу аналізу правового статусу судді-доповідача, визначити його функції у взаємодії з присяжними, а також розробити рекомендації щодо вдосконалення нормативного регулювання у цій сфері з метою створення більш чітких стандартів щодо прав та обов'язків судді-

доповідача в контексті співпраці з представниками народу. Розгляд правового статусу судді-доповідача є важливим для підвищення ефективності інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади, оскільки ця фігура є ключовою для забезпечення прозорості, доступності та справедливості судового процесу.

3. На сторінках 418–419 дисертації авторка піднімає важливе питання про витратність процедури залучення присяжних до судового розгляду, що дійсно є предметом обґрунтованих дискусій щодо її економічної доцільності. Однак у подальшому тексті роботи дисертантка зазначає, що оцінка ефективності судових процесів через призму співвідношення витрат і результатів потребує додаткового дослідження. Ці тези заслуговують на увагу, оскільки вони вказують на складність питання, де перетинаються економічні аспекти правосуддя та його якісні характеристики. На публічному захисті було б доцільно уточнити остаточну позицію дисертантки з цього приводу, зокрема: як, на думку дисертантки, можна забезпечити належне співвідношення між фінансовими витратами та суспільною цінністю суду присяжних; які показники, на думку авторки, є найбільш релевантними для оцінки ефективності судових процесів за участю присяжних. Відповіді на ці запитання допоможуть краще зрозуміти позицію дисертантки, її погляд на значення економічних факторів у функціонуванні суду присяжних, а також сприятимуть розширенню наукової дискусії з цієї теми.

4. У підрозділі 1.2 дисертаційної роботи авторка звертає увагу на важливе та водночас дискусійне питання щодо можливості віднесення участі судових експертів і спеціалістів до різновидів опосередкованої участі народу у реалізації судової влади. Ця тема викликає інтерес, оскільки експерти та спеціалісти виконують важливу роль у встановленні істини у справі, позаяк надають професійні висновки та консультації, які впливають на прийняття судових рішень. Цікаво було б почути позицію дисертантки щодо наступних аспектів: чи вважає авторка, що залучення таких осіб можна розглядати як форму реалізації народного суверенітету у судовій владі, враховуючи їх статус як фахівців, а не представників народу; наскільки їх участь може впливати на забезпечення

принципів демократичності та прозорості судового процесу, які лежать в основі безпосередньої чи опосередкованої участі народу у судовій владі; у якому сенсі їх діяльність, якщо вона не є представницькою, може співвідноситись із концепцією залучення народу до правосуддя. Розгляд цих аспектів міг би суттєво доповнити наукову дискусію та надати більш глибоке розуміння того, як концепція опосередкованої участі народу може бути інтерпретована в сучасній судовій системі.

Висловлені вище пропозиції та зауваження до дисертації В.В. Берч мають переважно дискусійний характер і спрямовані на стимулювання подальших наукових розвідок авторки. Водночас вони жодним чином не знижують позитивної оцінки роботи та не применшують її значущості, як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Відзначені у цьому відгуку попередньо позитивні риси дисертаційного дослідження дозволяють зробити висновок, що дисертація В.В. Берч є завершеним науковим дослідженням, в якому здійснено теоретичне узагальнення та розв'язання важливого наукового завдання, яке полягає у визначенні конституційно-правових аспектів інституту безпосередньої участі народу у реалізації судової влади, обґрунтуванні висновків, положень, пропозицій та рекомендацій для модернізації такої участі в Україні.

Автореферат дисертації В.В. Берч повністю та всебічно відображає основні положення дослідження, зокрема актуальність теми, сформульовані задачі, наукову новизну, теоретичну і практичну значущість роботи. Крім того, у ньому чітко висвітлено результати апробації положень дослідження, що підтверджує їх обґрунтованість та практичну цінність.

Дисертаційна робота виконана чіткою та зрозумілою мовою, із використанням професійної юридичної термінології та суворим дотриманням норм українського ділового мовлення, що сприяє її легкому сприйняттю та відповідає високим стандартам наукового стилю.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Берч Вероніки Вікторівни на тему: «Інститут безпосередньої участі народу у реалізації судової влади:

конституційно-правове дослідження» виконана вперше та є суттєвим внеском до науки конституційного права.

Дисертація є фундаментальною, завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково аргументовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему щодо конституційно-правових аспектів безпосередньої участі народу у реалізації судової влади в Україні та зарубіжних державах.

Вищевикладене дає підстави вважати, що дисертація Берч Вероніки Вікторівни на тему: «Інститут безпосередньої участі народу у реалізації судової влади: конституційно-правове дослідження» за своїм змістом, достовірністю одержаних результатів, новизною, теоретичною та практичною значимістю відповідає вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою КМУ № 1197 від 17.11.2021 р., а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право.

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії права
та конституціоналізму
Національного університету
«Львівська політехніка»**

 Ірина ЖАРОВСЬКА

Підпис проф. Жаровської І.М. засвідчує:
Вчений секретар НУ «Львівська політехніка»
К.т.н, доцент

 Роман Брилинський